

BEHAR IZAN + PARTIZIPIOA: GEROALDIKO BALIOAZ

Iñaki Amundarain

Euskaltzaindiko Gramatika Batzordea

0. Sarrera

Behar izan aditz perifrasiaren artean sailkatzen du EGLUK. Osagarri modura izena, partizipioa edo aditz izena har ditzake:

- (1) a. Ordenagailu berria behar dut
- b. Auzokoak behintzat garaitu behar ditugu
- c. Lan horiek zuk egitea behar dugu erakundean.

Gramatika lanetan sarriena *behar izan* perifrasi-multzook partizipioarekin duen jokabidea aztertu da, eta ikuspegi sintaktikotik garrantzitsuak diren zenbait puntutan sakondu da: erabiltzen den laguntzaile mota, aspektua adierazteko bideak, multzo osoak dituen ezaugarri sintaktikoak... Lan honetan gaiaren beste alderdi bati helduko diogu: *behar izan* + *partizipioa* erabiliz adieraz daitezkeen balio/esanahi desberdinei egingo diegu behako bat, eta arreta berezia jarriko dugu geroaldia adieraziz azaltzen diren adibideetan. Auzi semantiko/pragmatikoekin ariko garenez, mugarriz zehatzak finkatzea ez da erraza: adibideak eskaintzen eta norabide nagusiak markatzen saiatuko gara.

1. Balioak

Behar izan aditz perifrasiaren *behar* izena azaltzen da, eta izen horren esanahitik eratorrita, bistakoa da adieretako bat 'beharrarena' edo 'obligazioarena' izango dela. Baina gramatiketan aski aipatua da ez dela hori har dezakeen balio bakarra.

'Beharraren' balioari buruz ari garela, bi mota behintzat aipa daitezke: kanpotik ezartzen zaigun beharra, eta bakoitzak norbere buruari ezartzen diona. Kanpotik ezartzen den beharra askotan 'obligazio' bezala hartzen da:

- (2) Auto gidariek 90 baino mantsoago joan behar dute errepide honetan

Alegia, legeak edo trafiko-arduradunek agindu dute nola ibili behar den errepide horretan. Horrelako kasuetan, gerta liteke subjektua pertsona ez izatea:

- (3) Egoera onean daudela ziurtatuko duen ikuskapena pasa behar dute autoek bi urtez behin

Kanpotik ezarritako beharraz ari garelarik, adibideak ezezkoak direnean, testuinguruaren arabera interpreta ditzakegu debeku modura, edo obligaziorik eza bezala:

- (4) a. Ez da 120 baino bizkorrago joan behar (debekua)
b. Gure enpresan ez da gorbatarekin joan behar (obligaziorik eza)

Bakoitzak norbere buruari ezarritako beharra, berriz, askotan komenigarritasuna bezala interpretatzen dugu:

- (5) Argaldu egin behar dut

Komenigarritasuna adierazi nahi denean, subjektua pertsona izan ohi da gehienetan (6), baina ez beti (7), eta askotan alegialdiko aditzak erabiltzen ditugu:¹

- (6) Gutxiago jan eta edan behar genuke
(7) Legeak herritarren eskubideak errespetatu behar lituzke

Gomendioak emateko (8a) edo hiztunaren desioak era orokorrean adierazteko (8b) erabiltzen ditugu askotan horrelakoak:

- (8) a. Mirenekin adiskidetu behar zenuke
b. Orixe izan bear litzake mundu onetako gure eginkizunik nausiena. Irai-zoz. *Yesukristo gure Yaunaren bizia lau Ebangelioetatik itzez-itzez atera ta.*²

Ezezkoetan ere berdintsu, komenigarritasun eza adierazten da, eta iraganekoak ez direnean askotan gomendioak emateko erabiltzen dira:

- (9) a. Ez egin negar, / orlakorik ez nizun esan bear. Bilintx. *Bertso ta lan guziak*, 80.
b. Ez zenuke gauzez bakarrik ibili behar
c. Ahul zaude, eta ez duzu orain baino gutxiago jan behar
d. Egin dizutena ez da zuzena, baina ez duzu haserretu behar

Nolanahi ere, 'beharraren' eremuko adiera hauetan guztietan, *behar izan* aditz perifrasiak kasuaren arabera lehiakide ditu *beharra izan*, *beharrean egon*, *beharrik ez izan*, *ezin izan*..., eta esan liteke ziurrenera azken hauek sarriago erabiltzen direla. Hizkuntza askotan gertatzen dira antzerako fenomenoak: nozio bera adieraz dezaketen forma desberdinak ditugunean, forma horietako batzuk adiera konkretu batzuetara gehiago lerratzen dira, eta nolabaiteko espezializazioa gertatzen da.

Bestalde, beharraren ideia indargabetuta edo era berezian ulertuta, harridurazko perpausetan, kexua edo atsekabea adierazteko ere erabili ohi da *behar izan*:

- (10) a. Zuek izan behar orain ere!
b. Oraintxe etorri behar bisitan lehengusu hori ere, lanpetuena genbiltzanean!
c. Beti tontakeriatan ibili behar!
d. Biurria mutilla; zer galazi uratxe egin bear. Anabitarte. *Polikarpo*, 13.

¹ Adiera honetan, subjektua bizigabea denean, aditz izena edo izena bera errazago hartzen ditu osagarri modura *behar izan*-ek:

Teilatuak konpontzea behar du / teilatuak konponketa bat behar du / *Teilatuak konpondu behar du

² Tradizoko adibide guztiak *Orotariko Euskal Hiztegitik* ateratakoak dira. Aipatutako obren erreferentzia osoagoa han aurkitu daiteke.

Horrez gain, kanpoko iturriei jarraituz ematen den informazioa, probabilitatea, ustea, aukera... ere adieraz lezake *behar izan*-ek. Begira ondorengo adibideari:

(11) Mirenen amak Albizturkoa izan behar du³

Badirudi hiztunak honelako zerbait adierazi nahi duela: “informazio hau ez dizuet neurez ematen, baina hori da esaten dena/jakin dudana, eta hala dela dirudi”. *Izan* aditzarekin aurkitzen dira sarrien horrelako adibideak, egitura atributiboetan, eta euskalki guztietako lekukotasunak ditugu:⁴

- (12) a. Berak uste beziñ ederra etzuan izan behar. Urruzuno. *Euskal-Erritik Zerura*, 89.
 b. Burni-aldikoak (agian lenagokoak) izan behar dute (...) agertu diran lur-ontziak. J.M. Barandiaran, *Euskalerriko Leen-gizona*, 66.
 c. Hogoi urte etzituen izan behar Mariak [...], Johanek aldiz gehixeago: hogoita-hamar bat? Narbaitz, P., *San Frantses Jatsukoa*, 59.
 d. Eskualde berekoak izan behar gira, emaztekoa! Jean Etchepare. *Berebitez*, 115.
 e. Dugun ikus bertze barne ttikia; hau baino ere pullitagoa behar da izan. Barbier, *Supazter chokoan*, 159.

Bestelako aditzekin ere aurki litezke adibideak:

- (12) f. Lanetik etorri behar zuen Joxek, etxea sutan ikusi zuenean.
 g. Ez diogu deituko afaltzera: lur jota egon behar du, eta hobe dugu bakean utzi.
 h. Edanda joan behar zuen, istripua izan zuenean, eta isun gogorra izango du.

Alegia, (f)-n, diotenez Joxe lanetik zetorren; (g)-n norbait lur jota dagoela jakin dugu; eta (h)-n, gidaria dirudienez edanda zihoan.⁵ Adiera honetarako, badirudi perifrasi osoak adierazten duena burututzat sumatu behar dugula, ezin dela etorkizunerako proiektiorik egin.

Erabilera honen oso antzerakoa izango litzateke, hiztunak zalantza adierazten dueneko, baina zantzuak-edo ondorio horretara ‘behartzen’ gaituztela dirudienekoa:

- (13) i. Enago ziurtu ziurtu nok ostu edo kendu izango deustan, baña neure irizijan urlijak edo urlizijak izan biar eban lapurreta au egin eustana. Pedro de Astarloa, *Urteco Domeca gustijetarako verbaldi icasbidecuac* II, 177.
 j. Hoin beltza izaiteko, ebenazkoa du izan behar. Jean Etchepare. *Berebitez*, 64.

³ Horrelakoetan, batzuetan *edun* laguntzailearekin subjektuak ez du ergatiboko markarik izaten: Eskribauaren jantziya izan biar du jaun batena, bañan arras antziñakua. (Soroa, *Antton Kaiku*, 110)

⁴ Bizkaiko eta Gipuzkoako testu batzuetan, *behar izan* adiera honetan erabiltzen denean, atributuak *-k* marka izaten du:

Urtezen deutsa bidian gizon lotsa ta itzal andiko batek, zeñek izan biar eban bere Aingeru jaoliak. Uriarte. *Marijaren illa edo Maijatzeco illa*, 83.

⁵ Baina aditzaren ezaugarri semantiko eta aspektualen arabera zailtasunak aurki ditzakegu:

- i. Mirenek (??konpondu/ ?konpondu izan) behar du teilatu hori
 ii. Bere aurka zabiltzala (??pentsatu / ?pentsatu izan) behar du hasieran

Lehenean zalantzan dago, baina zerbaitek darama pentsatzera lapurrak horiek direla; bigarrenean, ezaugarri jakin batek darama nolako izango den esatera.⁶

2. Geroaldiko balioa

Gramatika gehienetan aipatzen da, *behar izan* + *partizipioa* erabiliz geroa ere adieraz litekeela. Hona nola agertzen duen Lafittek (348. or.): “*Behar ukan* marque parfois un futur certain: Ex.: *uria egin behar du*, il va pleuvoir (litt.: ça doit pleuvoir)”

Horrelako egoerak euskaraz kanpoko hizkuntzetan ere gertatzen dira: geroaldia adierazteko aditz modalak erabiltzeko aukera dago, nahiz aditz modal horiek agian jatorrian beste esanahi bat zuten:⁷

It has often been observed that, in a variety of languages, some meanings which are not logically connected are nevertheless expressed by the same syntactic or morphological means. This is particularly noticeable in the area of modals. (...) Fleischman’s (1982) study of the development of future-tense forms in Romance languages makes clear the considerable variety of source constructions from which new future forms developed to replace the latin inflectional features...” (Carstairs-McCarthy 1992: 180)

Adibidez, frantsesez eta gaztelaniaz, latinaren inflexio-marken bidezko geroaldiaren alboan, oinarrian *habere* zuena sortu zen, eta une honetan *il va pleuvoir* / *va a llover* modukoak ugaritu dira; errumanieraz latineko *velle* ‘nahi izan’ hartu zen oinarritzat, eta sardinieraz latineko *debere* ‘behar izan’. Euskararen kasuan ere antzerako zerbaite izango genuke: aditz perifrasi edo aditz modal baten oinarrian izen bat dago (kasu honetan, *behar izena*); beharra adierazten duen *behar izan* aditzarekin, geroaldia adierazteko aukera dago. Hona tradizioetik ekarritako adibide batzuk:

- (14) a. Itsuak egin du amets ikusi behar duela, baña amets utsa da (Mendiburu, *Mendibururen idazlan argitaragabeak*, 356)
- b. Egiten duzunean iuramentu hautsi behar diozula presuna bati burua, edo bertze gaizki bat egin behar diozula, bekhatu egiten duzu... (Axular, *Guero*, 256)
- c. Ezpata artu, ta etxeakoak ill bear zituela zebillen. (Cardaberaz, *Justuen ispi-llu arguia*, 72)

Hauetan guztietan beharra edo obligazioa ez, baizik eta geroaldia adierazten da: Mendibururen adibideanitsuak amets egiten du ikusiko duela, eta Axularren eta Kardaberaren adibideak etorkizunean egin nahi dutenaz ari dira.

⁶ Hiztunaren beraren iritziak pisu handiagoa duenean, hiztunek joera handiago dute geroaldiko *-ko* aspektu marka duten egiturak erabiltzeko, *behar izan* dutenetaz baliatzeko baino: “*Miren izango zen hau egin duena*”.

⁷ Zenbait hizkuntzalari esanahiaren eta morfologiaren arteko erlazioez gehiago arduratu dira, eta aztertzen dituzten puntuen artean daude, adibidez, zergatik amaitzen duten geroaldia adieraziz mota jakin bateko aditz perifrasi eta aditz konposatuak, edo baita, zein diren inflexio marken, eratorpenaren edo elementu lexikoen bidez adierazten diren nozioak.

Baina hori horrela izanik, ohartzen gara, baita ere, *behar izan*-en bidez ezin direla geroaldiko kasu guztiak adierazi. Adibidez, ondorengo hauek guztiak geroaldiko aspektu markaren bidez emango genituzke, ez *behar izan* erabiliz:

- (15) a. Etorriko al zara nirekin zinemara?
 b. Ezkonduko zara nirekin?
 c. Nekazarien batzarra igandean izango da
 d. Segi etxera, eta gero deituko dizut
 e. Bilera amaitzen hitz egingo dugu
 f. Eguna luzea izango da
 g. Nahi duzuna egingo dut zuri laguntzeko
 h. Zuk esango didazu zer nahi duzun
 i. Segituan itzuliko da Miren
 j. Laster jakingo dugu irabazlearen izena

Guztietan ere geroaldiko gertaerak adierazten dira, baina ez dirudi *behar izan* aditzaren bidez emango genituzkeenik. Beraz, *behar izan*-en bidez geroaldia adieraz liteke, ez ordea edozein motatako geroaldia. Lafittek 'futur certain' aipatzen zuen, eta nozio hori zehazten, barnean edo hurbil egon litezkeen erabilerak eta adibideak agertzen saiatuko gara ondorengo lerroetan.

Geroaldiaren eremuan *behar izan*-en bidez zer esparru bete litekeen aztertu nahian, begira diezaiegun ondorengo adibideei: itxura batean, aurreko (15a) eta (15b) adibideen antzerakoak dira, baina oraingo hauetan, askoz errazago erabiliko genuke *behar izan* etorkizuna adierazteko:

- (16) a. Joan behar al duzue zinemara?   b. Norekin ezkondu behar duzue?

(15a-b)-koekin alderatuz, desberdintasuna izan liteke (16)-koetan, geroari buruzkoak izan arren, aurretik ezaguna duten informazio edo hizketagai bat, edo aurretik hartutako erabaki bat dagoela tarteko: (16a)-n, aurretik mahai gainean dago zinemara joatea, aurretik aipatu delako, beste batzuetan antzerako egoeran joan ohi direlako...; (16b)-n, solaskideak jakinaren gainean dira norbaitek ezkontzeko asmoa duela. Aldiz, (15)-ekoetan, une horretan bertan egiten da geroko ekintzei buruzko adierazpena, eta ez dago aurretiaz ezaguna/bideratua den hizketagairik, edo aurretiazko erabakirik edo asmorik.

Honi lotuta, ohartzen gara, baita ere, (15c) adibidean, ziurrenera batzarraren data aurretiaz finkatua izango dela, ez dela une horretako kontua izango, baina aurretik hizketagai ezaguna ez balute bezala ari dira solaskideak, eta subjektuak ere ez du erabaki gaitasunik, ez du intentzionaltasun edo asmorik;⁸ horregatik, solaskideek beren arteko jardunean batzarraren inguruko gaia aurretik hizketagai izango dela badakite, orduan (17a-b) zuzenak izango genituzke *behar izan* perifrasiarekin:

- (17) a. Batzarra irailean egin behar dugu   b. Noiz egin behar duzue batzarra?

⁸ Albistegietan, egunkarietan... ez da erabiltzen *behar izan* geroaldia adierazteko.

Etorkizuneko asmoaren inguruko adibideak ere asko izaten dira *behar izan*-ekin:

- (18) a. Jan behar baldin banauzue, hil nazazue lehenik. *Euskal Baladak*, 2. liburukia.
 b. Bazkaldu gabe joan bear ote zun galdetu zion. Etxaide, *Joanak Joan*, 131.
 c. Iru gizonek eraso bear al diozue mutil oni? Tomas Agirre, *Uztaro*, 47.
 d. Jonek erizaintza ikasi behar omen du.
 e. Esan behar nizun, baina ez nintzen ausartu.

Jateko asmoaz, bazkaldu gabe joateko asmoaz, hiru lagunen artean erasotzeko asmoaz, erizaintza ikasteko asmoaz edo esateko asmoaz ari dira aurreko adibideak. Horren oso antzerakoa da hurrengo adibidea ere:

- (19) Ez al den esnatu bear beste etxeko guztiok jaikita gaudela? Nemesio Etxaniz, *Lur Berri Bila*, 16.

Era zabalean, esnatzeko asmoaz edo erabakiaz ari dira.

Hauengandik nahiko hurbil, subjektuaren erabakirik edo asmorik gabe, beste adibide batzuetan aurretik badakigu zerbait gertatzekoa dela/zela, edo hala izatea dagokio, edo hala gertatuko dela esan da:

- (20) Zu zera etorri bear dana, edo besteren baten zai egongo gera? Lardizabal. *Testamentu Zarreco eta Berrico condaira*, 396

Aurretik badakigu norbait etortzekoa dela, hori da ezarria dagoena edo dago-kiona, eta horri buruzko galdera egiten da. Horrelakoak sarri agertzen dira *behar izan* erabiliz:

- (21) a. Ezarri zion galdu behar zuen beso hura egundaino minik izatu ezpalu bezala. Joannateguy. *Sainduen Bicitzea. Lehen zatia*. 108
 b. Lehen ere aitzifinetik gintuen abisatu /Antekrist gaixtoak behar zuela munduratu. Joannes Etcheberri, *Manual devotioenezcoa* I, 70.
 c. Ill bear ez banu bezala bizi naiz. Cardaberaz. *Aita S. Ignacio Loyolacoaren egercicioak*.
 d. Munduak bukatu behar duan azkeneko egunean etorriko da, biziak eta illak juzgatzeraz. Ubillos. *Cristau doctriñ berri-ecarlea*, 138.

(21a)-n, berez besoa salbatzeko aukera gutxi zuen, normalena galtzea zen; (21b)-n, erabakia zegoen 'antekrist gaixtoa' munduratzekoa zela; (21c)-n, hiltzea guztioi dagokigu; (21d)-n, onartua dago izango dela munduaren bukaerako azken eguna.

Geroaldia adieraziz tradizioan aurkitzen ditugun adibideen artean, Lafittek bere gramatikan emandakoaren ildokoak ere baditugu:

- (22) Bihar euria egin behar du

Horrelako zerbait esatean, etorkizunaz ziurtasun osoa baino gehiago, adierazi nahi izaten da badirela nolabaiteko datuak/zantzuak hori esatera garamatzatenak (eguraldia hartzen ari den itxura, metereologoek iragarri dutena...), aukera handia ikusten dugula horretarako. Bide horretatik esplika litezke ondorengoak ere:

- (23) a. Agintari honek hondamendira eraman behar gaitu!
 b. Orretzek galdu bear au i! Orretxegatikan ustelduko aiz i kartzelan batean! Apaolaza. *Patxiko Txerren*, 47.
 c. Orixe da etxe onetako Judas. Orretzek kendu bear digu danori biziya. Apaolaza. *Patxiko Txerren*, 47.
 d. Ume guztiak elkaturik, ez dakizu zein gustura ibili behar duzuen udalekuetan!
 e. A zer nolako arratsaldia / pasatu bear deguna! Uztapide, *Noizbait* 49.
 f. Aizeak ekarren indarrean [...] igarri genduan itxasoak irakiñ bear ebal. Agirre, *Kresala*, 90.

Hauetan ere, 'ikusten duguna/aurretik dakiguna kontuan izanik...' edo horrelako zerbait dago atzean, aurretik hartutako erabakia, asmoa edo guztizko ziurtasuna baino gehiago.

Horrez gain, segituan gertatu behar duena, une horretantxe gertatzear dagoena... adierazteko ere erabili ohi da *behar izan*. Begira, adibidez, ondorengo adibide hauei:

- (24) a. Musu eman behar dizun unean, gogora zaitex nik esandakoaz
 b. Etorri nirekin, zer gertatu zaidan kontatu behar dizut!
 c. Ai ama, bihotza lehertu behar zait!
 d. Oi, jan behar nau! Irentsi behar nau! Hel zakizkit! Jean Elissalde. *Ichtorio Saindua. Testament Zaharra. Jesu-Christo*. Eliza. 61.

Eratsu honetakoak komunikabideetan ere entzuten dira:

- (25) a. Traineru baten aldea du dagoeneko, azken paladetan dira... eta Oriok irabazi behar du gaurko estropada!
 b. Areara inguratzen ari da, arerioari iskin egin, jaurti egin behar du...

Ekintza hori bat-batean gertatuko dela adierazi nahian erabili da adibide hauetan *behar izan*. Eta beste batzuetan, etorkizun hurbilaz gain, hiztunaren ustez ekintza egokia litzatekeela iradokiz erabiltzen da *behar izan*:

- (26) Pitxerditxo bat ardo edan bear degu elkarrekin. JB Aguirre, *Eracusaldia II*, 121.

Adibide honetan ez da esaten beharra edo obligazioa dutela, baizik eta egokia edo polita litzatekeela; etorkizun hurbilari buruzko eskaintza bat edo iradokizun bat egiteko erabili da *behar izan*.

Eta orain arte aipatu ditugunez gain, galdera erretorikoetan eta harridura perpauzetan ere ikus ditzakegu *behar izan* daramaten adibideak:

- (27) a. Gure Azkoitiko Eleiza ederrean kantatzen diranak illunpean gelditu bear debe? *Gavon sariac*, 6.
 b. Zeñek esan bihar zian neri ontan arkitu bear nintzala. Soroa. *Au ostatuba*, 79.
 c. Gu baino gehiago dire Ezpeletarrak. Nork behar zuen erran! Hiriart-Urruty. *Zezenak Errepublikan*, 131.

(27a) adibidean ez du galdetzen soilki abesti horiek illunpean geldituko al diren, baizik hala al dagokien, edo baita, neurri batean, iradokizuna egiten du hala gera ez daitezen.

Nolanahi ere, geroaldia aditz perifrasiaren bidez adierazteko aukerei dagokionez, aipatu behar da Hegoaldeko gazteen artean *behar izan*-entzat ohikoak izan ez diren erabilerak ere ari direla ugaritzen. Gorago esan bezala, gaztelaniaz historikoki *haber de + infinitiboa* etorkizuna adierazteko erabili izan da, eta gaur egun *ir a + infinitiboa* (*voy a jugar...*) oso sarri erabiltzen da geroaldia adierazteko. Gaztelaniazko *ir a + infinitiboa* perifrasiaren erabiltzen den adiera askotara *behar izan* hedatzen ari da, gutxienez hurbil ditudan Gipuzkoako Goierriko gazteen artean. Hona zenbait egoera:

- A) Pentsa dezagun norbait ospitalean gaixo dagoela, eta bisitatzea joateko asmoa dagoela. Gainera, gaixo dagoen horren urtebetetze-eguna da, eta ez litzateke egokia izango oparirik gabe joatea. Hori adierazteko, taldeko norbaitek:

Ez dugu oparirik gabe joan behar!

Horrelakoak adierazteko, eskualdeko hizkeran erabili izan dena, “*Ezin joango gara oparirik gabe!*”⁹ edo horrelako zerbait izango litzateke, baina ez *behar izan* daraman adibidea.

- B) Adibide desberdin bat: Ikastetxean erretzea debekatua dago, bai barnean bai jolas-lekuetan. Baina ikasle batzuek ezkutuka erretzen dute. Behin eta berriz gertatzen da. Beraiekiko elkarrizketan, honakoa diote: “*Arau hori aldatzen ez baduzue, beti eduki behar dituzue arazoak!*”; etorkizuneko iragarpen bat egiten ari dira, eta *beti* adberbioarekin etorkizunean iraungo duen edo errepikatuko den egoera bat adierazi nahi da.
- C) Hirugarren egoera: ikasleren bati zerbait ostu diote; irakaslea zerbaiten az-tarnak aurkitu nahian ari da, ikasleei galdezka, baina ez dute ezer handirik aurrerutzen; ikasle batek esaten du: “*Alferrik ari gara, errudunak ez du aitortu behar!*; geroaldiaz ari da soilik, normalean geroaldiko aspektu markaren bidez ematen dena *behar izan* perifrasiaren bidez ematen da: ikasleak hizketagai berri bat ekarri du mahai gainera une horretantxe bertan.
- D) Beste kasu bat izan liteke, liskar bat gertatu dela bi gaztetxoren artean. Irakaslea arrazoitzen eta egoera lasaitzen saiatzen da, eta liskarra amaitutzat emateko, elkarri barkamena eskatzeko agintzen die. Orduan, gaztetxoetako batek erantzuten du: “*Ba nik ez diot barkamenik eskatu behar!*”; ez bereziki barkamena eskatzea berari ez dagokiola adierazi nahian, baizik eta berak ez duela eskatuko garbi uzteko.

Guztietan ere, ikusten da *ir a + infinitiboa* gaztelaniazko egitura dagoela euskarazko adibideen atzetik. Era honetan, *behar izan* aditz konposatuak euskaraz geroaldia adierazteko tradizionalki izan duen esparrua zabaltzen ari da.

⁹ Goenagak (2002) ezinaren eta ahalaren adierazpen gramatikalak aztertu zituen: han aipatzen da ezinaren etorkizuna adierazteko bi aukera dituela hiztunak: *ezingo/(ezin izango) naiz joan; ezin joango naiz*. Goierriko hizkeran, bigarren aukeraren bidez, gaur egun, ahalari buruzko ezina baino gehiago, ekintzaren egokitasunik/komenigarritasunik eza adierazten da: ez da egokia oparirik gabe joatea. Beste adibide bat jartzeko:

Errenta aitoprenaren garaia da; ezin egingo dugu iruzurik. (Izan ere, harrapatzen bagaituzte...)

Benetan, iruzurra egiteko gaitasuna/ahala badugu, baina egoera nolakoa den ikusirik, ez dugu egoki ikusten iruzur egitea.

3. Laburpena

Behar izan perifrasi-multzoaren bidez, beharraz edo obligazioaz gain beste balio batzuk ere adieraz daitezke. Izan ere, askotan oso hurbileko esparru semantikoak ditugu: nahitaezkotasunak edo beharrak sarri etorkizuneko ekintza dakar (*guztiok hil behar dugu / guztiok hilko gara*); norbere barne beharrak asmo edo komenigarritasun bezala uler litezke; edo erabilera epistemikoan, zantzuak/egoera ikusirik, hiztunak ondorioztatzen du, ziurtasuna maila desberdinekin, jarraian beste zerbait gertatuko dela, eta hori interpreta liteke behar modura, geroaldiko ekintza modura edo probabilitate modura.

Hizkuntza askotan gertatzen da geroaldia adierazteko inflexio markez gain aditz modalak erabiltzea. Baina ohartzen gara, baita ere, euskaraz geroaldiko aspektu marka erabiltzen den kasu guztietarako ez dela erabiltzen *behar izan* (15)-eko adibideak). *Behar izan*-en bidez nagusiki aurretik mahai gainean dagoen hizketagai baten inguruko ekintzak, aurretiaz erabakitako ekintzak, asmoa edo komenigarritasuna adierazten dutenak, segituan gertatzera doazenak, zantzuen bidez gertatuko direla pentsatzen dugunak... adierazten dira. Baina azken urte hauetan, gaztelaniazko *ir a + aitzoina* egituraren eraginez, *behar izan* perifrasiaren erabilera esparrua beste adiera batzuetara zabaltzen ari da.

Bibliografia

- Agirre, J. M., 1991, *Euskal gramatika deskriptiboa*, Labayru ikastegia, Bilbao.
- Artiagoitia, X., P. Goenaga, & J. A. Lakarra (arg.), 2002, *Erramu Boneta: Festschrift for Rudolf P. G. de Rijk, ASJUren Gehigarriak* 44, EHU, Bilbao.
- Bosque, I., & V. Demonte (arg.), 1999, *Gramática descriptiva de la lengua española*, Real Academia Española, Espasa, Madril.
- Carstairs-McCarthy, A., 1992, *Current Morphology*, Routledge, New York.
- Cartagena, N., 2002, "Los tiempos compuestos", in Bosque & Demonte (arg.), 2935-2976.
- Euskaltzaindia, 1987, *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak II. Aditza*, Bilbo.
- Goenaga, P., 2002, "Euskal gramatika puntu batez: ahalaz eta ezinaz", in Artiagoitia, Goenaga, & Lakarra (arg.), 261-275.
- Gómez, L., 2002, "Los verbos auxiliares. Las perífrasis verbales de infinitivo", in Bosque & Demonte (arg.), 3253-3323.
- Hualde, J. I. & J. Ortiz de Urbina (arg.), 2003, *A Grammar of Basque*, Mouton de Gruyter, Berlin/NewYork.
- Lafitte, P., 1944, *Grammaire Basque*, Baiona.
- Michelena, L. & I. Sarasola, 1987-2005, *Diccionario General Vasco. Orotariko Euskal Hiztegia*, Mensajero, Bilbo.
- Ortiz de Urbina, J., "Semiauxiliary verbs", in Hualde & Ortiz de Urbina (arg.), 2003.